

Karl Marx

[KIRJE ISÄLLE]

TRIERIIN

Berliinissä 10.—[11.] marraskuuta [1837]

Rakas isä!

Elämässä on hetkiä, jotka ikään kuin asettuvat kulu-
neen ajan rajapyykeiksi, mutta samalla osoittavat var-
muudella uuteen suuntaan.

Sellaisessa risteyskohdassa me tunnemme, että meidän
on pakko tarkastella mennyttä ja nykyistä ajatuksen
kotkansilmällä tullaksemme siten tietoisiksi todellises-
ta asemastamme. Itse maailmanhistoriakin kääntyy
miehellään katselemaan näin taakseen ja itseensä, mikä
leimaa sen sitten näennäisellä taantumisella ja pysäh-
tymisellä, vaikka se vain ikään kuin heittäytyy noja-
tuoliin käsittääkseen itsensä, tunkeutuakseen henkisesti
omien tekojensa, hengen tekojen läpi.

Yksittäinen ihminen sen sijaan tulee tällaisina het-
kinä lyyriseksi, sillä jokainen muodonmuutos on osaksi
joutsenlaulua, osaksi alkusoittoa uudelle suurelle ru-
nolle, joka loistavilta väreiltään vielä selkiintymättö-
mänä pyrkii saamaan kiinteät muodot. Ja silti tahtoi-
simme pystyttää muistomerkin kerran eletylle, sen
pitäisi vallata tunteissa takaisin se paikka minkä se on
menettänyt toiminnassa ja mistä löytyisikään sen pyhem-
pää sijaa kuin vanhempien sydäimestä, lempeimmästä
tuomarista, läheisimmästä osanottajasta, rakkauden aurin-
gosta, jonka tuli lämmittää pyrkimystemme sisintä!
Mikä olisikaan monelle epämieluisalle ja moitteita
ansaitsevalle parempi keino päästä sovintoon ja saada
anteeksi kuin että se kehittyy olennaisen välttämättömä-
ksi tilaksi, kuinka edes sattuman usein onneton leikki ja

hengen eksyminen rujan sydämen soimaukseen voitaisiin muutoin välttää?

Kun minä nyt siis täällä viettämäni vuoden päätyessä luon silmäyksen taaksepäin vastatakseni, kallis isäni, Sinun Emsistä lähettämään niin kovin rakkaaseen kirjeeseen, niin sallittakoon minun tarkastella olosuhteitani, sitä miten ylipäätään katselen elämää henkisen tekemisen ilmauksena, jonka hahmo sitten levittäytyy kaikille puolille, tietoon, taiteeseen, yksityisiin asioihin.

Lähtiessäni teidän luotanne oli minulle syntynyt uusi maailma, rakkauden maailma — ja aluksi intohimosta humaltuneen, toivottoman rakkauden. Jopa matka Berliiniin, joka olisi muutoin lumonnut minua mitä suurimmassa määrin, innostanut luonnon tarkkailuun, sytyttänyt elämäniloon, jätti minut kylmäksi ja suorastaan masensi minua huomattavasti, sillä näkemäni vuoret eivät olleet sieluni tuntemuksia jyrkempiä ja rohkeampia, laajat kaupungit eivät olleet vertani vilkkaampia, majatalojen pöydät eivät kantamaani mielikuvituksen taakkaa runsaampia ja raskaammin sulatettavia eikä taide vihdoin ollut kauniimpaa kuin Jenny*.

Berliiniin saavuttuani katkaisin kaikki siihenastiset siteet, kävin haluttomasti vain harvoin vierailuilla ja yritin uppoutua tieteeseen ja taiteeseen.

Silloisen henkisen tilani mukaan täytyi lyyrisen runouden väistämättä olla ensimmäisenä aiheena, ainakin mieluisimpana, läheisimpänä. Mutta tilastani ja koko siihenastisesta kehityksestäni aiheutui, että se oli puhtaasti idealistista. Tuonpuoleisesta, joka oli yhtä etäinen kuin rakkauteni kohde, tuli taivaani, taiteeni. Kaikki todellinen hämärtyy eikä mikään hämärtyvä kohtaa mitään rajoja. Hyökkäyksiä nykyisyyttä kohtaan, laajasti ja muodottomasti levitettyä tunnetta, ei mitään luonnollista, kaikki kuviteltua, täydellistä vastakohtaa sille, mikä on olemassa ja minkä pitää olla, retorisia mietteitä runollisten ajatusten sijasta, mutta ehkä myös tiettyä tunteen lämpöä ja pyrkimystä innoitukseen, kaikki tämä leimaa kolmea ensimmäistä runovihkoa jotka lähetin Jennyille. Mitään rajoja nä-

* — Jenny von Westphalen. *Totm.*

kemättömän kaipauksen koko laveus muuntui moniksi muodoiksi ja teki »tihentämisestä» »laventamista»*.

Mutta runoushan sai ja sen piti olla vain sivuharrastus. Minun täytyi opiskella oikeustiedettä ja ennen kaikkea tunsin kiihkeätä halua kamppailla filosofian kanssa. Molemmat kietoutuivat yhteen niin, että minä toisaalta kävin Heinecciuksen, Thibautin¹ ja lähdeteokset läpi aivan epäkriittisesti, vain koulupoikamaisesti, niinpä esim. saksansin kaksi ensimmäistä pandektikirjaa², toisaalta pyrin viemään oikeusfilosofian läpi oikeuden alueen. Johdannoksi laadin edeltäkäsini muutamia metafyyssisiä lauselmia ja jatkoin tätä onnetonta opusta aina julkisoikeuteen asti — miltei 300 arkin laajuinen työ³.

Ennen kaikkea siinä tuli sangen häiritsevänä esille sama idealismille ominainen vastakohta sen välillä, mikä todella on sekä sen, minkä pitäisi olla ja tämä synnytti seuraavan kömpelön ja virheellisen jaottelun. Ensiksi tuli se, minkä olin armollisesti ristinyt oikeuden metafysiikaksi, ts. periaatteet, pohdinnat, käsitelmäriitykset erotettuina kaikesta todellisesta oikeudesta ja jokaisesta todellisesta oikeuden muodosta, samoin kuin Fichtellä⁴, mutta vain nykyaikaisemmin ja sisällyksettömämmin. Tässä oli alusta alkaen totuuden käsittämisen esteenä matemaattisen dogmatismiin epätieteellinen muoto, missä subjekti kiertää asiaa, järkeilee suuntaan ja toiseen ilman että itse asiasta muotoutuisi rikkaasti kehitelty ja elävä. Kolmio panee matemaatikon konstruoimaan ja todistelemaan, mutta se jää pelkäksi tilaa koskevaksi esitykseksi eikä saa kehityksessään uutta, korkeampaa muotoa. Sen rinnalle on tuotava muuta, silloin vasta todistelu joutuu uusiin asemiin ja matemaatikko saa erilaisesta mukaan liittämästään aineksesta erilaisia suhteita ja totuuksia. Sitä vastoin elollisen ajatusmaailman konkreettisesti ilmauksessa, millaista oikeus, valtio, luonto, koko filosofia ovat, täytyy vai-vihkaa kuunnella itse objektia sen omassa kehityksessä, mielivaltaisia jaotteluita ei saa tuoda mukaan, itse

* Sanaleikki: saksankielen »dichten» merkitsee sekä »tihentää» että »runoilla». *Toim.*

asian järjen täytyy jatkaa vierimistään itsensä kanssa ristiriitaisena ja löytää omasta itsestään yhteytensä.

Toisena osana seurasi sitten oikeusfilosofia, ts. silloisen käsitykseni mukaisesti positiivisen roomalaisen oikeuden ajatuskehityksen tarkastelu, ikään kuin positiivinen oikeus ajatuskehittelyissään (en tarkoita sen puhtaasti rajallisia määrittämiä) saattaisi ylipäätään olla jotakin, mikä eroaisi oikeuskäsitteen muotoilemisesta ja tämänhän piti jo sisältyä ensimmäiseen osaan.

Toisen osan olin lisäksi jakanut muodolliseen ja materiaaliseen oikeusoppiin, joista edellisen piti kuvaila järjestelmän puhdasta muotoa perättäisjärjestyksessään ja sen yhteyttä, jakautumista ja laajuutta, toisen taas sisältöä, muodon tiivistymistä sisällössään. Se oli virhe, jonka jaan herra von Savignyn kanssa, minkä myöhemmin totesin hänen omistusta käsittelevästä oppineesta teoksestaan⁵ — vain sillä erotuksella, että hän kutsuu muodolliseksi käsitelmämuutokseksi »sen paikan löytämistä, minkä se ja se oppi saa (oletetussa) roomalaisessa järjestelmässä» ja materiaaliseksi »oppia positiivisesta, johon roomalaiset ovat liittäneet niin kiinteän käsitteen»⁶. Minä sitä vastoin olen ymmärtänyt muodolla käsitelmämuutosten välttämättömyyttä arkkitehtonisuutta ja materiaalla näiden muutosten välttämättömyyttä laatua. Virhe piili siinä, että toinen voi ja sen täytyy kehittyä erillään toisesta eikä näin ole mikään todellinen muoto, vaan kirjoituslipasto laatikoineen, joihin minä sitten sirottelin hiekkaa.

Käsitelmin on välittävä tekijä muodon ja sisällön välillä. Oikeuden filosofisessa erittelyssä täytyy siis toisen ulottua toiseen; niin, muoto saa olla vain sisällön jatkoa. Näin tulikin jaotteluun, jollaisen subjekti voi luonnostaa vain kevyenä ja pinnallisena luokitteluna, mutta oikeuden henki ja sen totuus oli menetetty. Kaikki oikeus jakautui sopimuksenmukaiseen ja sopimuksettomaan. Jotta asia tulisi paremmin havainnollistetuksi, voin esittää jaottelun muodollisessa osassakin käsitellyn *jus publicumin** jaotteluun asti.

* — julkisoikeus. *Totm.*

I
*Jus privatum**

II
Jus publicum

I *Jus privatum*

- a) Ehdollisesta sopimuksenmukaisesta siviilioikeudesta.
 b) Ehdottomasta sopimuksettomasta siviilioikeudesta.
 A. *Ehdollisesta sopimuksenmukaisesta siviilioikeudesta.*
 a) Henkilökohtainen oikeus. b) Esineoikeus. c) Henkilökohtainen esineoikeus.

a) Henkilökohtainen oikeus

- I Rasitetusta sopimuksesta. II Vakuussopimuksesta.
 III Hyväntekeväisyysopimuksesta.

I *Rasitetusta sopimuksesta*

2. Yhtiösopimus (*societas*). 3. *Urakkasopimus* (*locatio conductio*).

3. *Locatio conductio*

1. Sikäli kuin koskee *operae***:

- a) varsinainen *locatio conductio* (ei tarkoita vuokralle antamista roomalaisten merkityksessä);
 b) *mandatum****.

2. Sikäli kuin koskee *usus rei*****:

- a) maahan: *ususfructus****** (ei liioin pelkästään roomalaisten merkityksessä);
 b) taloihin: *habitatio******.

II *Vakuussopimuksesta*

1. Välitys- tai sovintosopimus. 2. Vakuutusopimus.

III *Hyväntekeväisyysopimuksesta*

2. *Hyväksymissopimus*

1. *fide jussio******; 2. *negotiorum gestio******.

3. *Lahjoitusopimus.*

1. *donatio******; 2. *gratiae promissum******.

b) *Esineoikeus*

* — siviilioikeus. *Toim.*

** — palveluksia. *Toim.*

*** — toimeksianto. *Toim.*

**** — käyttöoikeus esineisiin. *Toim.*

***** — nautintaoikeus. *Toim.*

***** — asuminen (aluksi omassa, myöhemmin toisen talossa). *Toim.*

***** — takaussitoumus. *Toim.*

***** — asiainhoito ilman toimeksiantoa. *Toim.*

***** — lahjoitus. *Toim.*

***** — lupaus avustuksesta. *Toim.*

I *Rasitetusta sopimuksesta*2. *permutatio stricte sic dicta**.1. Varsinainen *permutatio***; 2. *mutuum* (usu-
rae)***; 3. *emptio venditio*****.II *Vakuussopimuksesta**pignus******.III *Hyväntekeväisyysopimuksesta*2. *commodatum******; 3. *depositum******.

Mutta miksi jatkaisin papereiden täyttämistä asioilla, jotka olen itse hylännyt? Kokonaisuuden läpi kulkee kolmijakoja, kaikki on laadittu väsyttävän perinpohjaisesti ja roomalaisten käsityksiä on pahoinpidelty mitä barbaarisimmin niiden pakottamiseksi minun järjestelmääni. Toisaalta minussa heräsi kiintymystä alaan ja sain yleissilmäyksen siitä, ainakin tietystä näkökulmasta katsoen.

Aineellisen siviilioikeuden lopussa näin, mikä virheellisyys kokonaisuudessa on—peruskaavaltaan se hipoo Kantia⁷, mutta poikkeaa tästä täysin esityksessä, ja minulle oli selvinnyt jälleen, ettei ilman filosofiaa ole mitään saavutettavissa. Näin saatoin hyvällä omallatunnolla jälleen heittäytyä filosofian syliin ja laadin uuden metafyyssisen perusjärjestelmän, minkä päätettyäni minun oli pakko taas kerran oiveltaa sekä sen että kaikkien aikaisempien ponnistusteni nurinkuruus.

Tällä välin olin ottanut tavakseni tehdä kaikista lukemistani kirjoista muistiinpanoja, esimerkiksi Lessingin »Laokoonista», Solgerin »Erwinistä», Winckelmanin »Taidehistoriasta» ja Ludenin »Saksan historiasta» ja kirjoitella siinä sivussa pohdintoja. Samalla käänsin Tacituksen »Germaniaa» ja Ovidiuksen »Valituslauluja» ja aloitin yksin, ts. kieliooppien tutkimisella englannin ja italian opiskelun, missä en toistaiseksi ole saavuttanut

* — vaihto alkuperäisessä merkityksessä. *Toim.*** — vaihto. *Toim.**** — lainaksianto (korot). *Toim.***** — osto — myynti. *Toim.****** — käteispankki. *Toim.****** — laina, lainasopimus. *Toim.****** — haltuun uskotun säilyttäminen. *Toim.*

mitään tuloksia, luin Kleinin »Rikosoikeuden» ja hänen vuosikirjojaan⁸ sekä kaikkea uusinta kaunokirjallisuutta, tosin viimemainittua vain siinä sivussa.

Lukukauden lopussa etsin jälleen muusain tanssia ja satyyrien musiikkia ja jo viimeisessä teille lähettämässäni vihkossa⁹ lyö idealismi läpi pakotetussa huumorissa (»Skorpioni ja Felix») ja epäonnistuneessa mielikuvitusnäytelmässä (»Oulanem»), kunnes idealismi vihdoinkin muuttuu kokonaan ja siitä tulee puhdasta muototaidetta, enimmäkseen ilman innostavia kohteita ja eloisaa ajatuskulkua.

Ja siltikin nämä viimeiset runot ovat ainoita, joissa todellisen runouden valtakunta kuin taikauskusta — se isku oli alussa musertava — välähti minulle haltijattarien palatsin tavoin ja kaikki luomistyöni särkyivät pirstaleiksi.

Näissä ensimmäisen lukukauden moninaisissa puuhissa valvoin lukuisia öitä, kävin monia taisteluita, jouduin kestämään monia sisäisiä ja ulkoisia kiihtymystiloja. En lopulta siltikään ollut kovin paljon rikastunut ja olin lisäksi laiminlyönyt luontoa, taidetta ja maailmaa ja torjunut ystävät. Kaikki tämä yhdessä pohdinnan kanssa näytti näännyttävän ruumiini. Eräs lääkäri neuvoi lähtemään maaseudulle ja niin tulin ensimmäistä kertaa koko laajan kaupungin läpi portin ulkopuolelle Stralowiin. En aavistanutkaan, että kypsyisin siellä hontelosta kalvetustautisesta rotevaksi ja kestäväksi ruumiiltani.

Esirippu oli laskeutunut, kaikkein pyhimpäni oli raadeltu rikki ja uusia jumalia oli asetettava tilalle.

Idealismista, jota sivumennen sanoen olin paikkailut ja ruokkinut Kantin ja Fichten idealismilla, johduin etsimään ideaa itse todellisesta. Jos jumalat olivat aiemmin asuneet maan yläpuolella, oli heistä nyt tullut sen keskus.

Olin lukenut katkelmia Hegelin filosofiasta, jonka groteski kalliomelodia ei minua miellyttänyt. Vielä kerran halusin sukeltaa mereen, mutta siinä tiettyssä tarkoituksessa, että toteaisin henkisen luonnon yhtä välttämättömäksi, konkreettiseksi ja kiinteästi kootuksi kuin aineellisenkin, en halunnut enää harjoittaa miek-

kailutemppeja, vaan pidellä puhtaita helmiä auringonvaloa vasten.

Kirjoitin noin 24 arkin pituisen dialogin »Kleanthes, eli filosofian lähtökohdasta ja välttämättömästä kehityksestä»¹⁰. Siinä yhdistyivät tietystä määrin taide ja tieto, jotka olivat joutuneet kokonaan erilleen, ja reippaana vaeltajana tartuin itse työhön, filosofis-dialektiseen kehittelyyn jumaluudesta, sellaisena kuin se manifestoituu käsitteenä sinänsä, uskontona, luontona, historiana. Viimeisenä lauseenani oli Hegelin järjestelmän alku, ja tämä työ, jota varten olin hieman tutustunut luonnontieteeseen, Schellingiin ja historiaan, on aiheuttanut minulle loputonta päänvaivaa ja on niin concinne* kirjoitettu (koska sen piti oikeastaan muodostaa uusi logiikka), että voin tuskin itsekään nyt seurata silloista ajatuksenkulkua. Tämä rakkain lapseni, kuutamossa hoivattu, johdatti minut valheellisen seireenin tavoin vihollisen syliin.

Kiukusta en voinut muutamaaan päivään lainkaan ajatella, juoksentelin kuin hullu ympäriinsä puutarhassa Spreen likaisen »sieluja pesevän ja teetä laimentavan»** veden partaalla, kävin jopa metsästysmatkalla vuokraisäntäni kanssa, sitten riensin Berliiniin ja halusin syleillä jokaista vastaan tulijaa.

Pian sen jälkeen ryhdyin harjoittamaan vain positivistisia opintoja, tutkin Savignyn omistusta koskevaa teosta, Feuerbachin ja Grolmannin rikosoikeutta, Cramerin »Sanojen merkityksestä», Wenning-Ingenheimin tutkielmaa Pandektijärjestelmästä ja Mühlenbruchin »Pandektiooppia»,¹¹ jota käyn yhä vieläkin läpi, ja vihdoin erillisiä jaksoja Lauterbachin kokoelman¹² mukaan, siviili-prosessia sekä ennen kaikkea kirkko-oikeutta, jonka ensimmäisen osan, »Kanonisen oikeuden kokoelmaan» kuuluvan Gratianuksen »Erimielisten kaanonien sovittamisen» olen käynyt miltei kokonaan läpi ja tehnyt siitä muistiinpanot, samoin kuin liitteen, Lancelottin »Institutiones»¹³. Sitten käänsin osittain Aristoteleen »Retoriikan», luin kuuluisan Francis Baconin »Tieteiden

* — hienosti. *Toim.*

** *Heine. Pohjanmeri (ensimmäinen sarja, Rauha-runo). Toim.*

edistämisestä»¹⁴, puuhailin paljon Reimaruksen parissa, mietin perinpohjin ja nautinnollisesti hänen kirjaansa »Eläinten komplisoituneista vaistoista»¹⁵, johduin myös saksalaiseen oikeuteen, tosin pääasiassa vain sikäli kuin kävin läpi frankkilaiskuninkaiden lakeja sekä paavien kirjeitä heille.

Niin kuin olen jo aikaisemmin kirjoittanut Sinulle, rakas isä, sairastuin Jennyn sairauden ja hyödyttömien, hukkaan menneiden henkisten töitteni aiheuttamasta katkeruudesta sekä siitä jäytävästä kiukusta, minkä aiheutti pakko tehdä vihaamistani mielipiteistä ihanne. Toivuttuani poltin kaikki runot ja novelliluonnokset yms. siinä luulossa, että voisin kokonaan luopua niistä; sille en ole toistaiseksi ainakaan esittänyt mitään vastatodistuksia.

Huonokuntoisuuteni aikana perehdyin Hegeliin alusta loppuun sekä useimpiin hänen oppilaisiinsa. Tavattuani useita kertoja ystäviä Stralowissa jouduin tohtoriklubiin¹⁶, johon kuuluu eräitä yksityisdosentteja sekä tri Rutenberg, läheisin berliiniläisistä ystävistäni. Siellä käydyissä väittelyissä tuli esiin lukuisia vastakkaisia käsityksiä ja minä kytkeydyin yhä tiiviimmin nykyiseen maailmanfilosofiaan, jonka vaikutuksesta olin luullut pääseväni irti. Mutta kaikki sointuva oli vaiennut ja minä jouduin todellisen ironiavimman valtaan, kuten kai voi helposti käydä niin monien asioiden tultua kielletyiksi. Lisäksi tuli Jennyn vaitiolo, enkä saanut rauhaa ennen kuin olin ostanut modernisuuden ja nykyisen tieteellisen katsomuskannan sellaisilla keinoilla tuotteilla kuin »Der Besuch»¹⁷ jne.

Vaikkakaan en ehkä ole kuvailut tässä Sinulle koko tätä viimeistä lukukautta selkeästi enkä syventynyt kaikkiin yksityiskohtiin ja vaikka olenkin häivyttänyt kaikki vivahteet, niin anteeksi, rakas isä, jos minulla on kiihkeä halu puhua nykyhetkestä.

Hra von Chamisso on lähettänyt minulle mitä mitätömimmän lappusen, jossa hän ilmoittaa »valittavansa, ettei almanakka¹⁸ voi käyttää avustustani, koska kirja on painettu jo kauan sitten». Nielin sen kiukkuisena. Kirjakauppias Wigand lähetti suunnitelmani tri Schmidtille, joka hoitaa kustannusasiat hyviä juustoja ja huonoa

kirjallisuutta myyvässä Wunderin kauppahuoneessa. Liitän Wigandin kirjeen mukaan; Schmidt ei ole vielä vastannut. Odotellessani en luovu missään nimessä suunnitelmastani, en etenkään siksi, että Hegelin koulukunnan kaikki esteettiset kuuluisuudet ovat heidän joukossaan merkittävää osaa näyttelevän dosentti Bauerin* sekä apulaiseni tri Rutenbergin¹⁹ välityksellä suostuneet avustajiksi.

Mitä sitten tulee kameraaliseen uraani, rakas isä, niin tutustuin äskettäin erääseen asessori Schmidhänneriin, joka neuvoi minua kolmannen juridisen tutkinnon jälkeen siirtymään oikeudenkäyntiavustajaksi, mikä miellyttäisi minua sitäkin enemmän, koska todella pidän lakitiedettä kaikkea hallintotiedettä parempana. Tämä herra kertoi minulle päässeensä monien muiden tavoin Münsterin hovioikeudessa Westfalenissa kolmessa vuodessa asessoriksi. Sen ei pitäisi olla vaikeata, tietenkä jos tekee kovaa työtä, sillä virka-asteita ei ole siellä määrätty kiinteästi kuten Berliinissä ja muualla. Kun sitten myöhemmin asessorina promovoituu tohtoriksi, on paljon paremmat mahdollisuudet päästä samalla ylimääräiseksi professoriksi, kuten on tapahtunut bonnilaisen hra Gärtnerin kohdalla. Hän on kirjoittanut keskinkertaisen teoksen maakuntalaeista²⁰ ja on muutoin tunnettu vain siitä, että tunnustautuu hegeliläiseen juristikoulukuntaan kuuluvaksi. Mutta, rakas, kallis isä, eikö olisi mahdollista keskustella tästä kaikesta henkilökohtaisesti Sinun kanssasi! Eduardin tila, rakkaan äidin kärsimykset, Sinun huonokuntoisuutesi, joka toivottavasti ei ole vakavaa — kaikki tämä panee toivomaan, niin, suorastaan pakottaa kiiruhtamaan teidän luoksenne. Minä olisin jo siellä, ellen haluaisi siihen ehdottomasti Sinun lupaasi enkä epäilisi suostumustasi.

Usko minua, rakas, kallis isäni, mikään oman etuni tavoittelu ei aja minua (vaikka olisikin autuaallista nähdä Jenny jälleen), vaan eräs ajatus, mutta sitä en saa sanoa julki. Se merkitsisi minulle monelta kannalta kovaakin päätöstä, mutta kuten ainoani, suloinen Jennyni kirjoittaa, kaikki nämä vaikuttimet siirtyvät taka-

* — Bruno Bauer. *Toim.*

alalle täyttäessämme velvollisuuksia, jotka ovat pyhiä.

Päätätpä Sinä asian miten hyvänsä, rakas isä, niin pyydän, että et näytä tätä kirjettä, et ainakaan tätä sivua kultaiselle äidille. Äkillinen tuloni saisi hänet, suurenmoisen, ihmeellisen naisen ehkä rohkaistumaan.

Äidille lähettämäni kirjeen kirjoitin kauan ennen Jennyn rakkaan kirjeen tuloa ja niin puhuin tietämättäni ehkä sellaisista asioista, jotka eivät olleet aivan paikallaan tai olivat suorastaan hyvin vähän sopivia.²¹

Olen siinä toivossa, että perheemme ylle kerääntyneet pilvet vähitellen hajaantuvat, että minulle itselleni olisi suotu kärsiä ja itkeä teidän kanssanne ja ehkä todistaa teidän läheisyydessänne sitä syvää sisäistä osanottoa, mittaamatonta rakkautta, jota usein olen kyennyt vain niin kehnosti ilmaisemaan. Olen siinä toivossa, että myös Sinä, kallis ikuisesti rakastettu isä, punnitessasi edestakaisin heittelehtivää mieltäni annat anteeksi, kun sydän näyttää usein erehtyneen ja taisteleva henki puolestaan tukahdutti sydämen, että Sinä olet pian taas täydessä kunnossa niin että voin painaa Sinut sydäntäni vasten ja sanoa kaiken sanottavani,

Sinua ikuisesti rakastava poikasi

Karl

Rakas isä, suo anteeksi lukukelvoton käsiala ja keho tyylä. Kello on melkein 4 aamulla, kynttilä on palanut aivan loppuun ja silmiä hämärtää. Minut on vallannut todellinen levottomuus, enkä voi taltuttaa liikkeelle lähteneitä haamuja ennen kuin olen teidän rakkaiden lähellä.

Vie terveiset herttaiselle ihanalle Jennylleni. Olen lukenut hänen kirjeensä jo 12 kertaa ja löydän siitä aina uutta viehätystä. Se on joka suhteessa, myös tyyliltään kaunein kirje, mitä voin ajatella naisen kirjoittavan.

»Die Neue Zeit», 16. Jg.,
Bd. 1, Stuttgart 1897

Werke, Ergänzungsband,
erster Teil, S. 8—12